

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/D2026-86-179>

УДК 338.48:338.486:711.4

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ ТА АГРОТУРИЗМУ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ВІДРОДЖЕННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

DEVELOPMENT OF RURAL GREEN TOURISM AND AGRITOURISM AS A STRATEGIC TOOL FOR REVITALIZATION OF RURAL AREAS IN UKRAINE

Бойко Вікторія Олександрівнакандидат економічних наук, доцент,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8032-5731>**Алещенко Людмила Олександрівна**доктор філософії з економіки, доцент кафедри,
Херсонський державний аграрно-економічний університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7119-2922>**Boiko Viktoriia, Alieshchenko Liudmyla**

Kherson State Agrarian and Economic University

Стаття присвячена розвитку сільського зеленого туризму та агротуризму як стратегічного інструменту соціально-економічного відродження сільських територій України. Проведено аналіз теоретичних підходів до організації туристичної діяльності, систематизовано ключові фактори розвитку агротуризму та зеленого туризму, включно з використанням природного, культурного та гастрономічного потенціалу регіонів. Досліджено міжнародний досвід формування кластерних моделей, кооперації фермерських господарств, туристичних підприємств, закладів харчування та місцевих виробників продукції. Окреслено механізми створення комплексного туристичного продукту, стимулювання зайнятості, розвитку місцевого підприємництва та впровадження інноваційних маркетингових інструментів. Підкреслено роль агротуризму у формуванні стійкої економіки сільських громад та збереженні культурної і гастрономічної спадщини.

Ключові слова: сільський зелений туризм, агротуризм, кластерна модель, соціально-економічний розвиток, конкурентоспроможний туристичний продукт.

The article examines the development of rural green tourism and agritourism as a strategic instrument for the socio-economic revitalization of rural territories in Ukraine under conditions of structural economic transformation, decentralization, and post-war recovery. The study substantiates the importance of integrating tourism activities with agricultural production, local entrepreneurship, cultural heritage preservation, and sustainable management of natural resources. Particular attention is paid to the role of agritourism in diversifying the rural economy, increasing employment opportunities, reducing migration processes, and strengthening the financial capacity of territorial communities. The research systematizes the main factors influencing the competitiveness of rural tourist destinations, including natural, historical, gastronomic, ecological, and infrastructural components. International experience of European countries in the implementation of cluster tourism models is analyzed, demonstrating the effectiveness of cooperation between farms, accommodation facilities, catering establishments, craft producers, and local authorities in creating integrated tourism products and improving regional attractiveness. The article emphasizes the growing importance of gastronomic tourism, ecological tourism, and authentic cultural experiences in shaping consumer demand within domestic and international tourism markets. Innovative approaches to rural tourism development are considered, particularly the application of marketing technologies, online booking systems, interactive tourism platforms, and social media promotion tools that increase accessibility and visibility of rural destinations. The study proves that the formation of tourism clusters contributes to synergistic effects, stimulates investment activity, improves service quality, and supports sustainable territorial development. It is concluded that rural green tourism and agritourism represent effective mechanisms for strengthening the socio-economic resilience of rural areas, preserving local identity, enhancing entrepreneurial activity, and forming a competitive and sustainable tourism infrastructure in Ukraine.

Keywords: rural green tourism, agritourism, cluster model, socio-economic development, competitive tourist product.

Постановка проблеми. У сучасних умовах соціально-економічних трансформацій та необхідності відновлення і розвитку сільських територій України особливої актуальності набуває пошук ефективних напрямів диверсифікації економічної діяльності у сільській місцевості. Одним із перспективних інструментів активізації економічного потенціалу регіонів виступає розвиток сільського зеленого туризму та агротуризму, які поєднують туристичну діяльність із використанням аграрного, природного та культурного потенціалу територій.

Розвиток зазначених напрямів сприяє створенню нових можливостей для зайнятості населення, формуванню додаткових джерел доходів для сільських домогосподарств, стимулює розвиток малого підприємництва та підвищує туристичну привабливість регіонів. Водночас агротуризм може виступати важливим чинником збереження традиційної культури, популяризації локальної гастрономії та раціонального використання природних ресурсів.

Разом із тим, попри наявність значного ресурсного потенціалу, розвиток сільського зеленого туризму та агротуризму в Україні характеризується недостатнім рівнем організаційної координації, обмеженим використанням сучасних форм взаємодії між суб'єктами туристичної діяльності, а також недостатнім рівнем інтеграції цих напрямів у систему стратегічного розвитку сільських територій. У зв'язку з цим виникає потреба у науковому обґрунтуванні підходів до активізації розвитку агротуризму та сільського зеленого туризму як важливого інструменту стимулювання соціально-економічного розвитку регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Проблематика розвитку сільського зеленого туризму та агротуризму останніми роками активно досліджується як у вітчизняній, так і в зарубіжній науковій літературі. Значна увага приділяється визначенню ролі цих видів туристичної діяльності у забезпеченні соціально-економічного розвитку сільських територій, диверсифікації джерел доходів населення та ефективному використанню природного і культурного потенціалу регіонів, що знайшло своє відображення у працях Romanenko Y., Boiko V., Shevchuk S., Vabanova V., Karpinska N. [1]. Також автори зазначають, що агротуризм виступає важливим чинником підвищення економічної активності сільських регіонів, оскільки поєднує аграрне виробництво із наданням

туристичних послуг та формує додаткові джерела доходу для місцевого населення.

Подібні висновки знайшли відображення в роботах Дидів І.Б., Дидів А.І. [2], Іванів С.І., Драбчук Н.Ю. [3], Ільчук М.М., Нікітченко С.О., Ситник О.О., Павленко В.В. [4], які розглядають агротуризм як перспективний напрям диверсифікації діяльності аграрних підприємств та фермерських господарств.

У наукових працях Пасеки С.Р. і Демко В.С. [5] акцентовано увагу, що розвиток агротуризму сприяє активізації підприємницької діяльності та формуванню нових можливостей для сталого розвитку територіальних громад.

Важливе місце у наукових дослідженнях займає вивчення міжнародного досвіду розвитку сільського туризму. Махія С. [6] аналізує європейські підходи до організації сільського зеленого туризму, де приділяється увага підтримці малого підприємництва, розвитку локальних туристичних продуктів та формуванню кластерних об'єднань у сфері туризму. Такі підходи можуть бути застосовані для підвищення ефективності розвитку туристичної діяльності в Україні.

Дослідження Бойко В.О. [7-8] також визначають потенціал сільського зеленого туризму як складової зеленої економіки і окреслюють необхідність формування комплексного туристичного продукту, що поєднує природні, культурні та гастрономічні ресурси територій. У подальших дослідженнях автора, екологічний туризм розглядається як важливий компонент зеленої економіки з акцентом на впровадженні екологічних стандартів для підвищення стійкості розвитку сільських територій.

Важливим напрямом сучасних наукових досліджень є також вивчення організаційно-економічних аспектів функціонування фермерських господарств та агроосель як складових туристичної інфраструктури сільських територій. Зокрема, Gabryjończyk P., Kudinova I. та Samsonova V. [9] визначають, що розвиток агроосель сприяє підвищенню ефективності використання ресурсного потенціалу, розширенню спектру туристичних послуг та активізації локального економічного розвитку. Поряд із цим Oleksenko R., Bilohur S., Rybalchenko N., Verkhovod I. та Harbar H. [10] відзначають зростання попиту на екологічно орієнтовані види відпочинку, що стимулює розвиток агротуризму та екологічного туризму.

Таким чином, проведений аналіз наукових публікацій свідчить, що сільський зеле-

ний туризм та агротуризм розглядаються як ефективний інструмент стимулювання розвитку сільських територій, підвищення зайнятості населення та формування конкурентоспроможного туристичного продукту. Разом із цим подальшого дослідження потребують питання інтеграції агротуризму у систему регіонального розвитку та застосування кластерних підходів у формуванні туристичних дестинацій.

Мета статті. Метою статті є дослідження ролі сільського зеленого туризму та агротуризму у забезпеченні соціально-економічного розвитку сільських територій та обґрунтування перспективних напрямів їх розвитку в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток сільського зеленого туризму та агротуризму в Україні стає одним із ключових напрямів стимулювання соціально-економічного зростання сільських територій. Ці напрями дозволяють максимально використовувати наявний природний, культурний та виробничий потенціал, одночасно формуючи нові економічні й соціальні можливості для громад. Агротуризм та зелений туризм сприяють не лише збільшенню доходів місцевого населення, а й формуванню стійкої системи локального підприємництва, що об'єднує фермерські господарства, заклади розміщення, заклади харчування та виробників місцевої продукції. У цьому контексті туристична діяльність стає стимулом комплексного розвитку територій, підвищуючи економічну активність громад і одночасно зберігаючи культурну та природну спадщину.

Сучасний агротуризм ґрунтується на інтеграції відпочинку з ознайомленням із сільським виробництвом, гастрономічними традиціями та культурними особливостями регіону. Відвідувачі отримують можливість не лише проводити час на природі, а й брати участь у фермерській діяльності, дегустувати локальні продукти, відвідувати майстерні народних ремесел і святкові заходи. Така модель формує комплексний туристичний продукт, що задовольняє попит на автентичний та екологічний туризм, який у сучасних умовах стає пріоритетним серед внутрішніх і міжнародних туристів. Важливо, що агротуризм не обмежується тільки економічним ефектом; він сприяє зміцненню соціальних зв'язків у громадах, підвищує культурну ідентичність та популяризує локальні традиції.

Розвиток агротуризму формує комплексний соціально-економічний ефект. Перш

за все, він сприяє створенню нових джерел доходу для фермерських господарств, надаючи можливість реалізації продукції безпосередньо туристам, організації дегустацій та продажу локальних продуктів. Крім того, активізація туристичної діяльності стимулює розвиток суміжних сфер економіки, зокрема громадського харчування, ремісництва, логістики та транспорту, сприяючи формуванню мультиплікативного ефекту для місцевих громад. На соціальному рівні агротуризм зменшує міграційні процеси, забезпечує додаткові робочі місця та стимулює залучення молоді до підприємницької діяльності на селі.

Важливим аспектом ефективного розвитку сільського туризму є організація взаємодії між усіма учасниками туристичного ринку (рис. 1). Фермерські господарства, туристичні підприємства, заклади розміщення та харчування, місцеві виробники продукції і органи місцевого самоврядування повинні діяти у кооперації для створення комплексного туристичного продукту. Це дозволяє забезпечити якість та різноманіття послуг, формує конкурентні переваги територій і підвищує економічну ефективність використання ресурсів. Кластерний підхід у цьому випадку виступає ефективним інструментом інтеграції різних учасників ринку та підвищення привабливості туристичних дестинацій (рис. 2).

На практиці кластерна модель розвитку сільського туризму дозволяє об'єднати фермерські господарства, заклади харчування, туристичні підприємства та місцевих виробників продукції у єдину систему. Це створює синергетичний ефект, що підвищує конкурентоспроможність туристичної дестинації та стимулює інвестиційну активність. Такі кластери здатні забезпечити інтеграцію гастрономічного та еко-туризму, що підсилює економічний ефект і сприяє розвитку локальної ідентичності.

Аналіз міжнародного досвіду показує, що агротуризм має значний потенціал як джерело економічного зростання для сільських територій. У країнах Європейського Союзу частка фермерських господарств, які здійснюють туристичну діяльність, становить близько 15 %, а доходи від агротуризму формують до 20 % загального доходу господарств [11; 12]. Подібні підходи демонструють ефективність інтеграції туристичної діяльності з місцевим виробництвом і підкреслюють важливість створення комплексного туристичного продукту (табл. 1).

Рис. 1. Модель розвитку агротуризму як інструменту розвитку сільських територій

Джерело: сформовано авторами

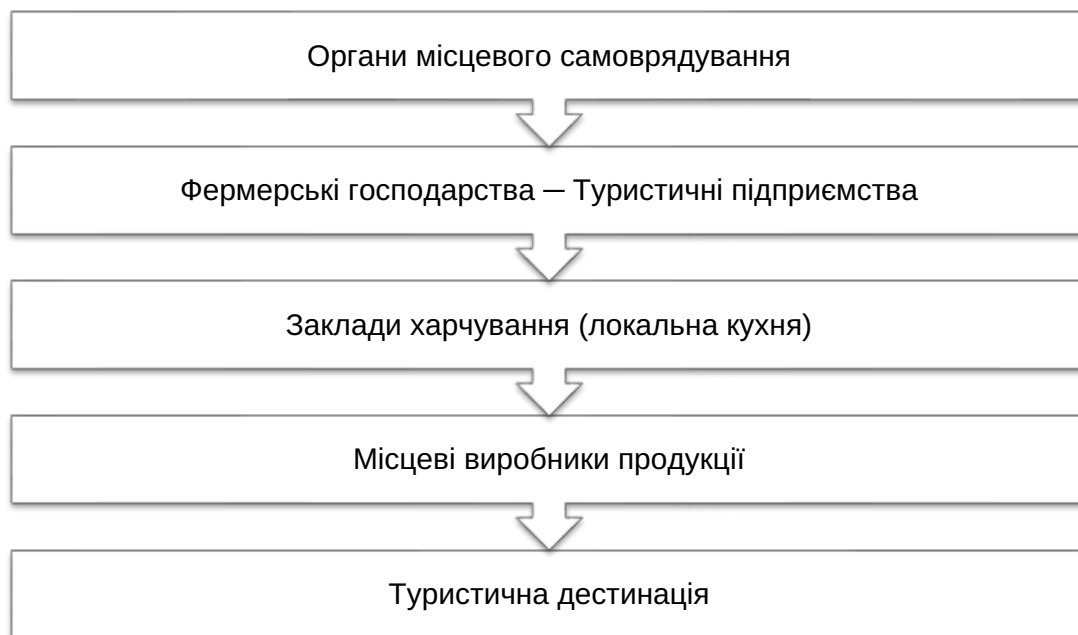

Рис. 2. Кластерна модель розвитку сільського туризму

Джерело: сформовано авторами

На основі даних таблиці 1 можна стверджувати, що агротуризм є потужним інструментом економічного розвитку сільських територій. Він сприяє формуванню нових туристичних продуктів, залученню інвестицій, розвитку інфраструктури та підвищенню соціальної стійкості місцевих громад. Особливо

важливою є роль гастрономічного туризму, який дозволяє популяризувати локальні продукти, формувати туристичні бренди регіонів та залучати відвідувачів у міжсезонний період.

Інноваційні підходи до розвитку агротуризму включають цифрові платформи просування, онлайн-бронювання, інтерактивні

Таблиця 1

Роль агротуризму у розвитку сільських територій у ЄС та світі

Показник	Значення
Частка фермерських господарств ЄС, що займаються агротуризмом	15 %
Частка доходів від агротуризму у структурі доходів фермерських господарств	10–20 %
Частка туристів, які обирають сільський або екологічний туризм у Європі	понад 25 %
Темпи зростання ринку агротуризму у світі	10–12 % щорічно

Джерело: сформовано авторами на основі [11-15]

туристичні карти, соціальні мережі та маркетингові інструменти, що забезпечують доступність послуг і збільшують потік туристів. Використання таких інструментів сприяє підвищенню впізнаваності туристичних дестинацій і формуванню позитивного іміджу територій, що, у свою чергу, зміцнює економічний потенціал сільських громад.

Висновки. Проведене дослідження підтвердило, що сільський зелений туризм та агротуризм виступають важливими інструментами комплексного соціально-економічного розвитку сільських територій. Аналіз теоретичних підходів, огляд сучасних наукових публікацій та міжнародного досвіду засвідчили, що ефективне використання природного, культурного та виробничого потенціалу громад дозволяє створювати конкурентоспроможний туристичний продукт. Розвиток агротуризму стимулює зайнятість населення, формує нові джерела доходів, сприяє активі-

зації малого підприємництва та популяризації локальної гастрономічної та культурної спадщини.

Ключовим механізмом підвищення ефективності туристичної діяльності є кооперація між суб'єктами ринку, інтеграція фермерських господарств, закладів харчування, туристичних підприємств та місцевих органів влади у кластерні структури. Використання інноваційних маркетингових і цифрових інструментів забезпечує доступність туристичних послуг та підвищує привабливість територій для внутрішніх і зовнішніх туристів.

Поставлена мета статті щодо визначення ролі агротуризму та зеленого туризму у розвитку сільських територій та обґрунтування перспективних напрямів їх розвитку була досягнута шляхом комплексного аналізу теоретичних підходів, міжнародного досвіду та сучасних організаційно-економічних механізмів розвитку туристичної діяльності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

- Romanenko Y., Boiko V., Shevchuk S., Barabanova V., Karpinska N. Rural development by stimulating agrotourism activities. *International Journal of Management*. 2020. Vol. 11(4). P. 605–613. URL: https://iaeme.com/Home/article_id/IJM_11_04_058
- Дидів І. Б., Дидів А. І. Агротуризм як вид підприємницької діяльності на селі: монографія. Львів: «СПОЛОМ», 2024. 264 с. URL: <https://doi.org/10.31734/978-617-8385-88-0>. (дата звернення: 12.03.2026)
- Іванів С. І., Драбчук Н. Ю. Впровадження сільського зеленого туризму у фермерських господарствах як один із напрямків ефективного використання їх ресурсного потенціалу. *Актуальні проблеми розвитку економіки регіону*. 2020. 2(16), 210–220. URL: <https://doi.org/10.15330/apred.2.16.210-220>
- Ільчук М. М., Нікітченко С. О., Ситник О. О., Павленко В. В. Диверсифікація підприємницької діяльності в аграрному секторі економіки України у повоєнний період. *Економіка АПК*. 2023. URL: <https://eaprk.com.ua/uk/journals/tom-30-4-2023/diversifikatsiya-pidpriyemnitskoyi-diyalnosti-v-agrarnomu-sektori-ekonomiki-ukrayini-u-povoyenny-period>
- Пасека С. Р., Демко В. С. Сільський зелений туризм як запорука розвитку сільських територій. *Вісник Черкаського університету*. 2017. № 4 (Ч. 1). С. 80-86. URL: <https://econom-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/2553/2676>
- Махія С. О. Європейський шлях розвитку сільського зеленого туризму: досвід для України. *Подільський вісник: сільське господарство, техніка, економіка*. 2023. (37). С. 79–84. URL: <https://doi.org/10.37406/2706-9052-2022-2-12>

7. Бойко В. О. Сільський зелений туризм в Україні: проблеми та перспективи. *Агросвіт*. 2020. № 22. С. 58–65. DOI: 10.32702/2306-6792.2020.22.58
8. Бойко В. О. Екологічний туризм як складова зеленої економіки. *Ефективна економіка*. 2021. № 4. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8773>. DOI: 10.32702/2307-2105-2021.4.73
9. Gabryjończyk, P., Kudinova, I., & Samsonova, V. Rural tourism as a priority area for the development of agro-houses and rural areas of Ukraine. *Turystyka I Rozwój Regionalny*. 2024. (21). P. 45–53. <https://doi.org/10.22630/TIRR.2024.21.4>
10. Oleksenko, R., Bilohur, S., Rybalchenko, N., Verkhovod, I., & Harbar, H. The ecological component of agrotourism development under the COVID-19 pandemic. *Political Questions*. 2021. 39(69). P. 870-881. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.53>
11. Eurostat. Agritourism in the European Union: statistics on rural tourism and farm diversification. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat> (дата звернення: 14.03.2026)
12. European Commission. Rural Development and Agritourism in the EU. Directorate-General for Agriculture and Rural Development. URL: <https://agriculture.ec.europa.eu> (дата звернення: 14.03.2026)
13. UNWTO – World Tourism Organization. Tourism and Rural Development Report. Madrid: UNWTO, 2020. URL: <https://www.unwto.org/tourism-and-rural-development> (дата звернення: 14.03.2026)
14. OECD. Tourism Trends and Policies 2022. Paris: OECD Publishing. URL: <https://www.oecd.org/tourism> (дата звернення: 14.03.2026)
15. Global Agritourism Market Report. Agritourism Market Size, Trends and Forecast 2023–2030. URL: <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/agritourism-market> (дата звернення: 14.03.2026)

REFERENCES:

1. Romanenko Y., Boiko V., Shevchuk S., Barabanova V., Karpinska N. (2020). Rural development by stimulating agro-tourism activities. *International Journal of Management*, vol. 11(4), pp. 605–613. Available at: https://iaeme.com/Home/article_id/IJM_11_04_058
2. Pasięka S.R., Demko V.S. (2017). Silski zeleni turizm yak zaporuka rozvytku silskykh terytorii [Rural green tourism as a pledge of rural areas development]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu*, no. 4 (Part 1), pp. 80–86. Available at: <https://econom-ejournal.cdu.edu.ua/article/view/2553/2676> (in Ukrainian).
3. Dydiv I.B., Dydiv A.I. (2024). Ahroturyzm yak vyd pidpriemnytskoi diialnosti na seli [Agritourism as a type of entrepreneurial activity in rural areas]. monohrafiia [a monograph]. Lviv: SPOLOM. 264 p. Available at: <https://doi.org/10.31734/978-617-8385-88-0> (in Ukrainian), (accessed 12 March 2026).
4. Ivaniv S.I., Drabchuk N.Yu. (2020). Vprovadzhennia silskoho zelenoho turizmu u fermerskykh gospodarstvakh yak odyin iz napriamkiv efektyvnoho vykorystannia yikh resursnoho potentsialu [Implementation of rural green tourism in farms as one of the directions of efficient use of their resource potential]. *Aktualni problemy rozvytku ekonomiky rehionu*, vol. 2(16), pp. 210–220. Available at: <https://doi.org/10.15330/apred.2.16.210-220> (in Ukrainian).
5. Ilchuk M.M., Nikitchenko S.O., Sytnyk O.O., Pavlenko V.V. (2023). Dyversyfikatsiia pidpriemnytskoi diialnosti v ahrranomu sektori ekonomiky Ukrainy u povoiennyi period [Diversification of entrepreneurial activity in the agricultural sector of Ukraine in the post-war period]. *Ekonomika APK*. Available at: <https://eapk.com.ua/uk/journals/tom-30-4-2023/diversifikatsiya-pidpriemnytskoyi-diyalnosti-v-agrarnomu-sektori-ekonomiki-ukrayini-u-povoyennyi-period> (in Ukrainian).
6. Makhynia S.O. (2023). Yevropeyskyi shliakh rozvytku silskoho zelenoho turizmu: dosvid dlia Ukrainy [European path of rural green tourism development: experience for Ukraine]. *Podilskyi visnyk: silske gospodarstvo, tekhnika, ekonomika*, no. 37, pp. 79–84. Available at: <https://doi.org/10.37406/2706-9052-2022-2-12> (in Ukrainian).
7. Boiko V.O. (2020). Silski zeleni turizm v Ukraini: problemy ta perspektyvy [Rural green tourism in Ukraine: problems and prospects]. *Ahrosvit*, no. 22, pp. 58–65. Available at: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2020.22.58> (in Ukrainian).
8. Boiko V.O. (2021). Ekolohichni turizm yak skladova zelenoi ekonomiky [Ecological tourism as a component of the green economy]. *Efektivna ekonomika*, no. 4. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8773> (in Ukrainian).
9. Gabryjończyk P., Kudinova I., Samsonova V. (2024). Rural tourism as a priority area for the development of agro-houses and rural areas of Ukraine. *Turystyka I Rozwój Regionalny*, no. 21, pp. 45–53. Available at: <https://doi.org/10.22630/TIRR.2024.21.4>
10. Oleksenko R., Bilohur S., Rybalchenko N., Verkhovod I., Harbar H. (2021). The ecological component of agrotourism development under the COVID-19 pandemic. *Political Questions*, vol. 39(69), pp. 870–881. Available at: <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3969.53>

11. Eurostat (2026). Agritourism in the European Union: statistics on rural tourism and farm diversification. Available at: <https://ec.europa.eu/eurostat> (accessed 14 March 2026).
12. European Commission (2026). Rural Development and Agritourism in the EU. Directorate-General for Agriculture and Rural Development. Available at: <https://agriculture.ec.europa.eu> (accessed 14 March 2026).
13. UNWTO – World Tourism Organization (2020). *Tourism and Rural Development Report*. Madrid: UNWTO. Available at: <https://www.unwto.org/tourism-and-rural-development> (accessed 14 March 2026).
14. OECD (2022). *Tourism Trends and Policies 2022*. Paris: OECD Publishing. Available at: <https://www.oecd.org/tourism> (accessed 14 March 2026).
15. Global Agritourism Market Report (2023). Agritourism Market Size, Trends and Forecast 2023–2030. Available at: <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/agritourism-market> (accessed 14 March 2026).

Дата надходження статті: 16.04.2026

Дата прийняття статті: 11.05.2026

Дата публікації статті: 26.05.2026